

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (за період 01.09 – 30.09.2022 р.)

Податкова та митна політика

Державна податкова служба України подякувала платникам податків за вчасно сплачені податки до бюджету на фінансову підтримку держави у складний воєнний час. У січні – вересні 2022 р. надходження (сальдо) до зведеного бюджету по платежах, що контролюються Державною податковою службою (ДПС), становили 811,7 млрд грн, що на 107,9 млрд грн, або на 15,3 % більше, ніж у січні – вересні 2021 р. Зокрема, до Державного бюджету надійшло 536,1 млрд грн, що на 74,8 млрд грн, або на 16,2 % більше. Місцеві бюджети отримали 275,6 млрд грн, що на 33,1 млрд грн, або на 13,7 % більше, ніж торік. Надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у січні – вересні 2022 р. становили 298,9 млрд грн, що на 48,5 млрд грн, або на 19,4 % більше, ніж у січні – вересні 2021 р. Надходження єдиного страхового внеску (ЄСВ) у вересні 2022 р. становили 37,5 млрд грн, що на 8,6 млрд грн, або на 29,8 % більше, ніж у вересні 2021 р. (рис.). Завдяки активній громадянській позиції наших платників податків держава стабільно отримує кошти для забезпечення Збройних Сил України та соціальних виплат.

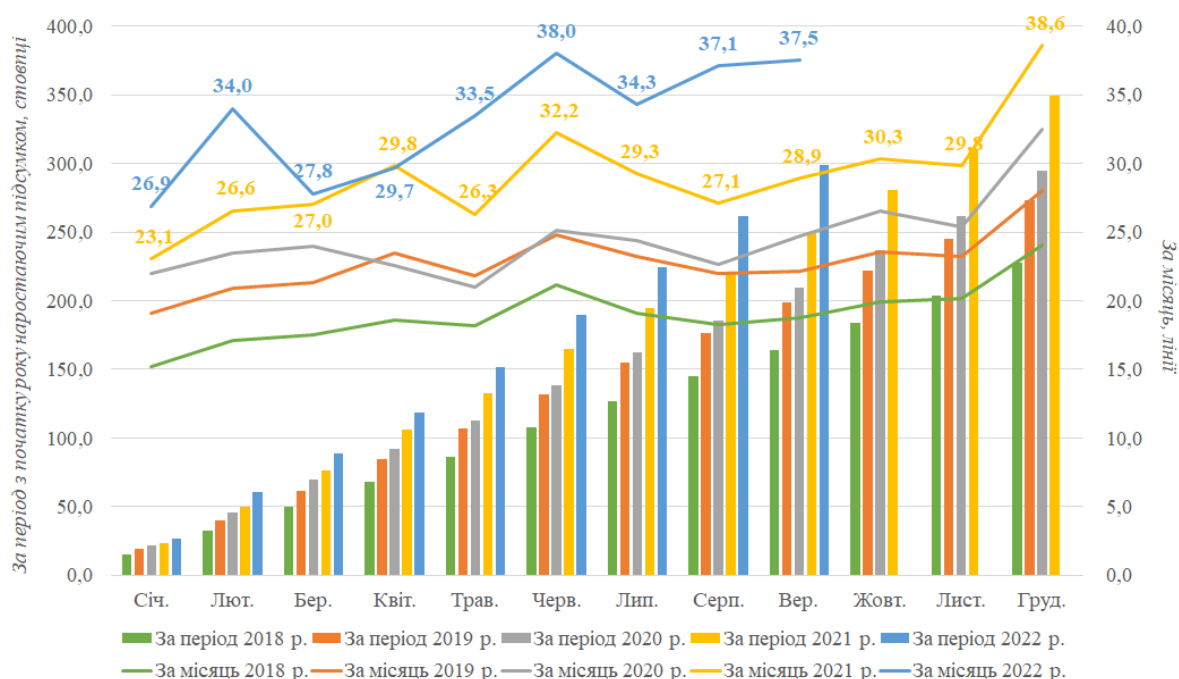

Рис. Надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в 2018–2022 рр., млрд грн

Верховна Рада України відновила акцизне оподаткування пального. Із початком воєнного стану знижено оподаткування пального – обнулено ставки акцизного податку та знижено ставку ПДВ з 20 % до 7 %. На тлі зниження світових цін на нафту (що має пом'якшити майбутнє зростання вартості пального) Верховна Рада України ухвалила Закон України від 21 вересня 2022 р. № 2618-IX «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану». Тимчасово, на період до припинення, або скасування воєнного стану на території України, але не довше ніж до 01 липня 2023 р., ставки акцизного податку складають, зокрема на:

- бензини моторні, важкі дистилати, біодизель та його суміші, паливо моторне альтернативне – 100 євро за 1000 літрів;
- скраплений газ, бутан, ізобутан – 52 євро за 1000 літрів.

Тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану на території України, але не довше ніж до 01 липня 2023 р., операції з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України пального продовжує оподатковуватися за ставкою ПДВ у розмірі 7 %. Таким чином, законодавчо закріплено кінцеву дату дії цієї пільги. Очікується, що ухвалення зазначеного Закону сприятиме наповненню дохідної частини бюджету для належного утримання мережі автомобільних доріг, зокрема фінансування відбудови зруйнованих внаслідок війни.

Оголошено важливе рішення про можливість приєднання України до міжнародних митних конвенцій про режим спільного транзиту (NCTS) з 1 жовтня поточного року, завдяки чому запрацює так званий «митний безвіз». Рішення оголошене 05 вересня 2022 р. у Брюсселі під час пленарного 8-го засідання Ради асоціації Україна – ЄС, у якому взяла участь українська делегація на чолі з прем'єр-міністром України. NCTS уможливує налагодження обміну інформацією про всі етапи митного оформлення товарів з використанням електронних повідомлень у режимі реального часу та поліпшує ефективність механізму аналізу ризиків. Приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту та використання системи NCTS дасть можливість Україні: запровадити обмін митною інформацією, переміщувати товари за єдиною митною декларацією між країнами-учасницями, увести спеціальні транзитні спрощення. Таким чином, міжнародне застосування NCTS стане основним інструментом для швидкого проходження товарів через митницю, а з приєднанням до міжнародних митних конвенцій та запуском відповідних законодавчих змін Україна виконає 81 % своїх зобов'язань Угоди про асоціацію з ЄС у митній сфері. Приєднання України до системи спільного транзиту варто розглядати як важливий крок до майбутнього повноправного членства в ЄС.

Підписано Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «Митниця» для співпраці в митній сфері. Угоду підписали 05 вересня 2022 р. у Брюсселі міністр фінансів України Сергій Марченко та комісар Євросоюзу з економіки Паоло Джентілоні. Участь України у програмі «Митниця» як асоційованої країни дозволить користуватися всіма перевагами цієї Програми щодо співпраці між митними адміністраціями, а саме:

- розробка та зміцнення потенціалу ІТ, зокрема розробка та експлуатація європейських електронних систем;
- підвищення кваліфікації фахівців та обмін досвідом;
- дослідницька та інноваційна діяльність;
- спільні комунікаційні заходи тощо.

Окрім того, Україна розраховує на обмін знаннями та кращими практиками між працівниками митних та податкових органів країн-учасниць, можливість використовувати відповідні ІТ системи для обміну інформацією та доступу до баз даних.

Приєднання України до програми співпраці з ЄС з митних питань «Митниця» стане важливим практичним елементом політики уряду України у сфері європейської інтеграції, а також необхідним кроком для поглиблення співпраці України та ЄС у митній сфері, зокрема в умовах набуття нашою державою статусу кандидата в члени ЄС.

Підписано Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі ЄС Fiscalis для співпраці в галузі оподаткування. Угоду підписали 05 вересня 2022 р. у Брюсселі міністр фінансів України Сергій Марченко та комісар Євросоюзу з економіки Паоло Джентілоні. Програму першочергово спрямовано на підтримку податкових органів для поліпшення функціонування внутрішнього ринку, сприяння конкурентоспроможності та чесній конкуренції в ЄС. Серед цілей програми – захист фінансових та економічних інтересів ЄС та його держав-членів, зокрема захист цих інтересів від податкового шахрайства, ухилення від сплати податків, а також поліпшення податкового збору та адміністрування. Діяльність програми передбачає:

- розроблення та експлуатацію загальних компонентів європейських електронних систем;
- спільну роботу між податковими адміністраціями, між адміністраціями та Комісією, а також з іншими партнерами у спосіб проведення семінарів, робочих нарад, проектних груп, навчальних / робочих візитів тощо;
- діяльність з підвищення кваліфікації та навчання на рівні ЄС (модулі електронного навчання, електронні книги, курси навчання, навчальні відео);
- інноваційну діяльність – впровадження та перевірку концепцій, пілотних проєктів, ініціатив зі створення прототипів.

Участь у програмі Fiscalis сприятиме партнерським відносинам між податковими адміністраціями України та країн-членів, взаємному обміну досвідом і найкращими практиками, зміцненню інституційної спроможності фіскальних органів, а також спільному напрацюванню рішень щодо вдосконалення адміністрування за допомогою нових інформаційних систем та технологій.

Кабінет Міністрів України врегулював особливості правовідносин для реалізації з 1 жовтня в Україні конвенцій про спільний транзит і про спрощення формальностей у торгівлі товарами. Уряд 27 вересня 2022 р. ухвалив низку постанов, які відкривають доступ необмеженому колу українського бізнесу до авторизацій та спрощень, аналогічних тим, які існують у ЄС, урегульовують питання забезпечення сплати митних платежів при ввезенні та/або переміщенні територією України транзитом, а також унормовують окремі положення актів уряду з конвенціями про процедуру спільного транзиту і про спрощення формальностей у торгівлі товарами. Таким чином, бізнес отримує інструменти для користування перевагами та спрощеннями процедури спільного транзиту, які мають економічні оператори у 35-ти країнах – членах Конвенції. До цього часу доступ до спрощень та авторизації мало обмежене коло підприємств, зокрема авторизовані економічні оператори. Митниця, зі свого боку, отримує аналогічні європейським процедури надання авторизації та спрощень, проведення оцінки відповідності підприємства критеріям та/або умовам надання авторизації, а також здійснення заходів щодо моніторингу.

Кабінет Міністрів України затвердив зміни до Порядку зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до загального фонду відповідних бюджетів місцевого самоврядування. Постанова встановлює частки для автоматичного розподілу між місцевими бюджетами частини (13,44 %) акцизного податку з пального у другому півріччі 2022 р. Зазначені частки визначено, виходячи з обсягів пального, реалізованого суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі на відповідній території за перше півріччя 2022 р. з урахуванням даних реєстраторів розрахункових операцій, згідно з

інформацією ДПС. Станом на 26 вересня з липня 2022 р. на окремому балансовому рахунку Казначейства накопичено 20,5 млн грн нерозподілених надходжень частини (13,44 %) акцизного податку з пального. Розподіл зазначених коштів між місцевими бюджетами Казначейство розпочне одразу після набрання чинності даної постанови. Для порівняння, за липень – серпень 2021 р. такі надходження становили 1 763,8 млн грн. Значне зменшення надходжень акцизного податку з пального у 2022 р. проти минулого року відбулося внаслідок запровадження нульових ставок акцизного податку майже на всі види пального з березня 2022 р.

Державна митна служба України повідомила про виявлення митних порушень за 8 місяців. Протягом січня – серпня 2022 р. митниці Державної митної служби України виявили 7793 порушення митних правил на суму 2,2 млрд грн. Вилучено предметів правопорушень на суму понад 495 млн грн. Зокрема: промислових товарів – на суму 316,8 млн грн; продовольчих товарів та сільгосппродукції – на понад 16 млн грн; валюти – на 127 млн грн; транспортних засобів – на майже 35 млн грн. Безпосередньо митниці розглянули 7 851 справу про порушення митних правил. Застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму майже 324 млн грн. На розгляд до суду митниці передали 4 033 справи про порушення митних правил на суму 2,4 млрд грн. За результатами розгляду справ суди наклали стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму понад 1,1 млрд грн.

Державна митна служба України звернулася до Міністерства фінансів України з пропозицією про поновлення проведення документальних невиїзних перевірок. За період квітень – серпень 2022 р. митниці Держмитслужби за наявними матеріалами виявили майже 1270 фактів, які мають ознаки порушень митного законодавства в частині законності надання (отримання) пільг і звільнення від оподаткування, правильності визначення бази оподаткування імпортованих товарів, порушення правил класифікації згідно з УКТ ЗЕД, недотримання вимог митних режимів та інші. Загальна сума митних платежів за результатами виявлених порушень становить майже 645 млн грн. Причому 70 % порушень митного законодавства виявлено на підставі отриманих відповідей від уповноважених органів іноземних держав щодо непідтвердження автентичності документів, поданих митному органу під час здійснення митного оформлення товарів. Як зазначає Держмитслужба, поновлення проведення митними органами невиїзних документальних перевірок не дозволить окремим платниками податків ухилитися від сплати митних платежів у повному обсязі, що своєю чергою вплине на збільшення надходжень до Державного бюджету України.

Державне бюро розслідувань (ДБР) повідомило про результати протидії злочинам на митниці. Загалом у 2022 р. працівники ДБР розслідують 321 кримінальне провадження щодо злочинів у митній сфері. За результатами розслідувань уже повідомлено про підозру 75 особам, до суду направлено 69 обвинувальних актів. Зловживання на митниці коштують державному бюджету десятків мільярдів гривень та не мають виправдання в країні, яка воює. Цьогоріч у завершених кримінальних провадженнях ДБР встановило завданих держбюджету України збитків на суму понад 170 млн грн. Завдяки ДБР частину цих втрат уже відшкодовано. Триває активна робота для повного відшкодування збитків. Загальна зафіксована сума неправомірної вигоди, отримана фігурантами кримінальних проваджень у галузі митних злочинів, перевищує 1,7 млн грн. Також працівники ДБР ініціювали арешт майна фігурантів на понад 6 млн грн. Статистика свідчить, що здебільшого працівники митних органів порушують закон заради власної наживи. При цьому вони нерідко організовують схеми для систематичного отримання грошей під час митного оформлення товарів. Стандартними схемами «заробітку» є отримання неправомірної вигоди за полегшення та пришвидшення митних процедур під час імпорту транспортних засобів, різноманітних товарів та

матеріальних цінностей, або несплата повної суми всіх митних платежів. Організатори злочинних схем фактично беруть гроші за послуги, які вони мають надавати безкоштовно відповідно до своїх службових обов'язків. Досить часто представники митниці допомагають уникнути сплати акцизного податку та інших митних платежів завдяки штучному заниженню вартості імпортованих товарів чи транспортних засобів, або імпорту товару під виглядом іншого.

Здебільшого злочини у митній сфері стають можливими за участі посадовців держструктур. Саме тому послідовна та системна робота ДБР щодо протидії порушенням митного законодавства має винятково важливе значення, а зловживання у митній сфері мають жорстко і безапеляційно припинятися.

Національний інститут стратегічних досліджень
жовтень 2022 р.